

JOAQUIM BOIXÉS i SABATÉS:

La destrucció de Ripoll al 1839. El Ripollès en la primera guerra carlina.

Edicions Maideu. Ripoll, 1995. 216 pàgs.

Diu Joaquim Boixés en la introducció “Sobre els motius i finalitat d’aquesta obra” que la seva obra vol recollir “uns fets d’importància cabdal per a la nostra història”, que esperaven “la mà amorosa que aplegui les dades disperses i en faci la narració, més o menys completa i definitiva, una crònica que fins ara sembla que ens ha estat negada”. Boixés es queixa que la destrucció de Ripoll el 27 de maig de 1839, “un fet d’aquestes proporcions no hagi merescut dels historiadors l’atenció d’una manera digna”.

Les carlinades, un dels fets històrics capitals del segle XIX espanyol i català, sempre han patit un estudi per sota de la seva transcendència i rellevància. La primera guerra carlina fou objecte de la monumental obra d’Antoni Pirala, *Historia de la guerra civil y de los partidos liberal y carlista*, en 6 volums, editada el 1868, i de molta bibliografia, partidista en gran part. Però sempre ha mancat treball de camp, valoració global i anàlisi en profunditat. Encara hi ha moltes llacunes en l’estudi del carlisme.

El fenomen carlí ha estat molt sovint menystingut històricament i les referències s’han anat enfosquint en la consciència popular. A Catalunya, per deformació de l’ensenyament, ens sonen més els noms de Zumalacárregui o Cabrera que els de Tristany o Savalls. És una greu manca de consciència que crec que cal remuntar. En el cas de Ripoll, els fets de 1839 tenen prou impacte com perquè siguin mereixedors d’una obra com la de Joaquim Boixés.

Pere Coromines, ja l’any 1927, en un article titulat “Cal renovar els estudis carlins” indicava que “no podem retardar més l’estudi d’aqueixa epopeia nostra, que supera de molt les lluites que en altres pobles d’Europa han sostingut la revolució o la tradició. En els quaranta-dos anys que van del començament de la primera guerra civil a l’acabament de la darrera, hi ha hagut catorze anys d’horrible batallar. Una o dues generacions de la nostra terra han donat tal nombre de combatents i han vessat tanta sang i esbravat tantes energies, que és una vergonya de passar-les per alt, com si allò no s’hagués de tenir sempre present en formar-se una idea del caràcter del nostre poble, i judicar les grans i nobles possibilitats del seu esdevenidor”.¹

1. Coromines, Pere., *Obres completes*. Editorial Selecta. Barcelona, 1972. Pàg.: 1.087.

Josep Pla inseria aquesta suposada contesa dinàstica que suposa el carlisme dintre de les tres grans convulsions, "fenomenals" les qualifica amb la seva florida adjectivació, que ha patit el petit món del Pirineu (ell parlava de la Garrotxa, però és possible ampliar el territori del succés): "La primera fou la revolució i guerra dels remences; la segona, la guerra del francès; la tercera, la tercera guerra civil carlina, perquè les dues primeres amb prou feines hi deixaren rastre [aquesta particularització d'una de les carlinades es potser inexacta en el nostre cas]; la quarta, la darrera guerra civil, que encara tanta gent recorda, d'una manera incòmoda, afamada i miserable".²

Quan el catalanisme és avui una actitud totalment majoritària al país, sorprèn encara més aquesta manca de consideració del carlisme com a fenomen consubstancial de l'esperit català d'avui. El catalanisme polític apareix al nostre país com a fruit d'una molt determinada conjuntura, on conviuen el republicanisme democràtic federalista i el carlisme. Moltes vegades s'ha assenyalat que la Lliga Regionalista és fruit de la trobada entre una determinada facció de la mitjana burgesia urbana i els hisendats del camp català.

La proposta de Pere Coromines ha estat recollida i relançada, fa pocs anys, per estudiosos com Josep Benet i més darrerament per Albert Manent, uns referents de reconeguda autoritat. Però que la proposta de Pere Coromines hagi estat de nou reclamada és una demostració que des de 1927 no s'havia avançat gaire.

No ens adonem que quan parlem de la darrera guerra civil, la de 1936 a 1939, com la quarta guerra civil, estem reclamant la tradició històrica del carlisme. No cal oblidar que la guerra civil, victoriosament coronada pel general Franco, va tenir una forta empremta de carlinada, amb la participació del requetès navarresos, comandats pel general Mola, que hauria estat el responsable militar de l'aixecament si un "oportú" accident d'aviació no l'hagués apartat d'aquesta fita. I sense oblidar el paper del "Tercio de Nuestra Señora de Montserrat", format per catalans.

Som, doncs, hereus del carlisme i hereus no pas tan llunyans. No fa pas gaire més d'una desena d'anys que hem tancat aquesta etapa. Pierre Vilar, en la seva sempre rellegida *Historia de España*, diu de les guerres carlistes que "su psicología es la del levantamiento de 1808; las prédicas católicas y absolutistas de los religiosos y jefes locales conservan el mismo carácter demagógico, ligado aquí a la defensa de los fueros regionales y de las costumbres comunales agrarias. De los tres focos carlistas (País Vasco, Navarra, Alta Cataluña), dos se han incorporado en la actualidad al autonomismo democrático. ¿No tiene esto su significación? En todo caso, las guerras carlistas anuncian lo que había de ser 1936: Aldeas sublevadas, odios inextinguibles

2 Pla, Josep.; *Un petit món del Pirineu. Obres Completes* 27. Edicions Destino. Barcelona, 1981. Pàg.: 252.

entre familias, papel de los militares y del clero en el movimiento".³

En fer aquesta certa apologia del carlisme i de la necessitat del seu estudi, cal tenir molt present, com diu Coromines (un home federalista i republicà) que "els ideals que feien barrallar-se aquella gent van perdent-se cada dia més en la penombra de les quimeres oblidades; però el seu caràcter és el nostre, i els ressorts interns del seu pensament i de llur voluntat són encara, fills com som de la mateixa raça, els que mouen invariablement les nostres ànimes".⁴

Aquesta manca d'atenció sobre el carlisme s'ha trencat fa pocs anys. Mostres clares en són els seminaris sobre "Carlisme i moviments absolutistes a l'Europa de la primera meitat del s. XIX" (Girona, 1988) o els que organitza la Fundació Francesc Ribalta, de Solsona, sobre "El carlisme i la seva base social" (6-7 d'octubre de 1990), "El carlisme com a conflicte" (2-3 d'octubre de 1992) i "Literatura, cultura i carlisme" (18-19 d'octubre de 1993). Obres de gran volada com *La primera guerra carlina a Catalunya*, de Josep M. Mundet i Gifre o *Déu rei i fam. El primer carlisme a Catalunya*, de Pere Anguera, són mostres clares d'aquest canvi de situació. Però la feina a fer encara és ingent.

El carlisme mereix atenció i resulta un element d'estudi amb una forta càrrega romàntica. Cal recordar que estem davant d'una acció bèl·lica que perllonga l'efecte de la Revolució Francesa i napoleònica a Espanya i que és paral·lela a guerres com la franco-prussiana, de la frontera nord-americana, de la guerra civil dels Estats Units d'Amèrica i de tantes altres. Són les darreres guerres romàntiques, on encara els homes i no les masses i la mecànica, eren la clau dels esdeveniments.

El llibre de Boixés resulta, doncs, d'una gran oportunitat. No és un llibre d'història, però sí històric. Però en aquest sentit emplena una buit clamorós. Ripoll necessita reconèixer el seu passat, on va començar l'actual vila.

L'esforç de Joaquim Boixés per aplegar totes les dades relatives al setge i destrucció de Ripoll mereix un aplaudiment. I la seva mirada als antecedents i a la reconstrucció, dona la pautes suficients com per valorar el fet de 1839. En aquest sentit, cal enaltir el treball realitzat per Joaquim Boixés en aquesta obra.

Crec que el llibre pateix, però —com a llibre d'història, no com a narració històrica—, d'alguna manca de contextualització. La destrucció de Ripoll el 1839 no pot deixar-se de fer constar, de manera clara i fefaent, que suposa el capítol final de la destrucció del monestir benedictí de Santa Maria de Ripoll. La mateixa mala fama de Ripoll entre els carlistes, fruit del lligam existent amb els luctuosos fets del 9

3 Vilar, Pierre., *Historia de España*. Librairie Espagnole. Paris, 1975. Pàg.: 89.

4 Coromines, Pere., *Op. Cit.* Pàg.: 1.089.

d'agost de 1835: "morada de corrupción, en donde residía una secta destructora de los altares", com qualifica la vila el Comte d'Espanya.

Hi ha, però, una segona qüestió, que no resta prou clara a l'obra de Boixés. Si Ripoll, Sant Joan de les Abadesses i Camprodon són viles clarament arrengrerades amb les files liberals durant la primera guerra carlina, la resta de la comarca era un feu clarament carlista. Quasi podríem afirmar que el liberalisme de les tres viles no arribava més enllà de les seves muralles. Tal era la situació aclaparadora del carlisme al Ripollès.

Hi ha, per finalitzar, a l'obra de Joaquim Boixés, unes opinions poc exactes sobre com va esdevenir-se la recuperació de l'estàtua que commemorava la diada del 27 de maig: "Al propi dia 27 de maig (em recordo que era festiu), un reduït grup d'amics vam organitzar un acte d'homenatge "a una estàtua oblidada" com es va escriure en la ressenya de la premsa". Cal dir que aquella celebració fou iniciativa de persones lligades íntimament als grups polítics, aleshores presents a la vila i encara il·legals. No eren, doncs, i sols, un "reduït grup d'amics" de Joaquim Boixés, encara que alguns apreciem molt, com és el meu cas, la seva trajectòria personal. La història viscuda cal que sigui plasmada amb tots els elements i sense fer massa personalisme.

Antoni Llagostera i Fernández